Yksityistielain kokonaisuudistus

Ympäristövaliokunta

14.3.2018

Kaisa Kuukasjärvi, Eeva Ovaska

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Kokonaisuudistus on tarpeellinen ja välttämätön - laki yksityisistä teistä vuodelta 1963

- Kaupungistuminen, väestön ikääntyminen, elinkeinoelämän rakennemuutos, julkisen talouden niukkuus, uudet teknologiset ratkaisut, digitalisaatio ym.
  - Osaaminen on vaarassa hävitä yksityisteiden varrelta, ja tämä näkyy yksityisteiden huononevana kuntona
  - Myös yksityisteiden rahoitukseen tarvitaan kestäviä ratkaisuja

- Uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvaan biotalouteen siirtyminen sekä raaka-aineiden saannin turvaaminen toimivilla kuljetusyhteyksillä
  - kaupungistumisesta huolimatta yksityisteiden merkitys on kasvussa

- Lain yhtenäinen rakenne ja selkeys lukuisten osauudistusten myötä heikentynyt
  - Joitain säännöksiä, jotka ovat jääneet kokonaan tarpeettomiksi tai joiden tarkoitus on hämärtynyt
  - Osa säännöksistä on sisältönsä puolesta väärässä paikassa
  - Rakenne ja lakikieli eivät vastaa nykyisiä ohjeita

Kokonaisuudistuksen tavoitteet

- **Sääntelyn sujuvoittaminen ja norminpurku**
  - Selkeä, mahdollistava ja moderni yksityistielaki, joka huomioi digitalisaatiokehityksen
- **Elinkeinoelämän kuljetusten ja yksityisteiden varrella sijaitsevan asutuksen edellyttämän liikkumisen turvaaminen**
  - Biotalous- ja puhtaat ratkaisut -kärkihankkeet
- **Uuden elinkeinotoiminnan syntymiseen ja yksityistienpidon ammattimaistumiseen kannustaminen**
  - Mahdollistamalla nykyistä laajemmin tienpidon ja hallinnon ulkoistamisen osakkailta muulle taholle
- **Kuntien tehtävien vähentäminen tielautakuntien lakkauttamisella**
  - Tehtävien siirrolla muille viranomaisille (MML, käräjäoikeudet, Luova) tavoitellaan lisäksi asiantuntemuksen parantumista yksityistieasioiden käsittelyssä
- **Omatoimisuuteen ja toimeliaisuuteen kannustaminen sekä hyötyjä maksaa -periaatteen korostaminen**
  - Ulkopuolisten yksityistien käytön lähtökohtaisen luvanvaraisuuden ja maksullisuuden selkeyttäminen
  - Mahdollistetaan laista poikkeaminen sopimuksella nykyistä useammin

Hallituksen esitys

- HE 147/2017 vp
- Täydentävä HE 11/2018 vp
  - Lain voimaantuloa ehdotetaan aikaistettavaksi vuodella: Ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2019.
  - ELY-keskukset hoitaisivat vuoden 2019 ajan maakuntiin ja Luovaan siirtyviä tehtäviä
  - Muut tehtävät siirtyisivät alkuperäisen esityksen mukaisille viranomaisille 2019 alusta
  - Lisäksi esitetään pieniä yksityistielakiehdotusta selkeyttäviä muutoksia
- Tehtävien siirrot maakuntiin toteutettaisiin erillisellä esityksellä (syksy 2018)

Lain nykyaikaistaminen ja selkeyttäminen

➢Norminpurku, sääntelyn sujuvoittaminen

- Otsikoidaan pykälät, pyritään selkeään ilmaisuun ja rakenteeseen, selkeytetään käsitteistöä
- Poistetaan tarpeettomat ja vanhentuneet pykälät sekä karsitaan muun lainsäädännön kanssa päällekkäinen sääntely
- Säädetään vain välttämättömistä asioista
- Joustavoitetaan sääntelyä ja mahdollistetaan laista poikkeaminen sopimuksella nykyistä useammin
- Oikeuksien perustamista koskevia edellytyksiä yhdenmukaistetaan
- Tiekunnan toimintaa ja kokouskäytäntöjä koskevien sääntöjen nykyaikaistaminen sekä sähköisten välineiden käytön mahdollistaminen mm. kokouskäytänteissä

Tielautakuntien lakkauttaminen

- Kuntien tehtävien vähentäminen
- Kunnalliset tielautakunnat lakkautetaan
- Yksityistietoimituksissa ratkaistaan kaikki ne asiat, jotka sopivat ratkaistaviksi toimituksissa
  - MML ja kuntien kiinteistönmuodostamisviranomaiset eräissä tapauksissa
- Käräjäoikeuksiin tiekunnan päätökseen tehtävät moitteet muun yhteisölainsäädännön mukaisesti
  - Tiekuntien päätöksiä koskevien moitekanteiden käsittely siirrettäisiin kaikkien käräjäoikeuksien sijasta niihin kahdeksaan käräjäoikeuteen, joiden yhteydessä toimii maaoikeus.
  - Lisäksi tiekunnille mahdollisuus sisäiseen oikaisumenettelyyn ennen asian viemistä muun viranomaisen ratkaistavaksi
- Valtion lupa- ja valvontavirastoon (Luova) kunnan kadunpitovelvollisuuden arviointiin, tiekunnan kokouksen koollekutsumiseen ja hallintopakkokeinojen käyttämiseen liittyvät tehtävät (täydentävä HE: 2019 ajan ELY-keskus)
- Kuntien rakennusvalvontaviranomaisille luvat rakennusten ja kasvillisuuden poistosta
- Asiantuntemus asioiden käsittelyssä paranee, mutta tieosakkaiden kuluriski kasvaa tehtävien siirtyessä muille viranomaisille, jotka eivät subventoi yksityistieasioiden käsittelyä kuten kunnissa on tehty
- Lisäksi kevennyksiä menettelyihin: mahdollistetaan tiekunnan perustaminen, jakaminen, yhdistäminen ja lakkauttaminen ilman toimitusta tai muuta viranomaiskäsittelyä, oikaisumenettely tiekunnille

Johtojen ja kaapeleiden sijoittaminen

- Norminpurku, sääntelyn sujuvoittaminen
- Viestintä- ja sähköjohtojen rakentamisen sujuvoittaminen lupamenettelyitä keventämällä

- Tiekunnalle/tieosakkaille oikeus päättää tielle tulevista sähkö- ja viestintäjohdoista ja muiden rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden sijoittamisesta tiealueelle. Kiinteistön omistajan tai haltijan suostumusta ei tällöin tarvittaisi.
- Muilta osin johtojen sijoittamiseen, muuttamiseen, poistamiseen ja sijoittamisesta maksettavaan korvaukseen sovellettaisiin maankäyttö- ja rakennuslakia ja tietoyhteiskuntakaarta
  - Molempiin lakeihin sisältyvät säännökset kiinteistön omistajalle maksettavista korvauksista
- Tarkoitus on, että johdot voitaisiin sijoittaa nykyisinkin tiealueeseen kuuluvaan pientareeseen, luiskaan tai pengermään, eikä tiealueen määritelmää tarvitsi laajentaa
  - Jos sijoittaminen tiealueelle ei onnistuisi, olisi edelleen mahdollista sijoittaa muille alueille, mutta niihin tiekunnalla/tieosakkailla ei olisi päätösvaltaa
- Laitteiden ja rakenteiden omistaja vastaisi niiden kunnossapidosta, ellei muuta sovittaisi

Ulkopuolisten oikeus käyttää yksityistietä

- ➢Hyötyjä maksaa -periaatteen korostaminen
- Ulkopuolisten yksityistien käytön sääntöjen selkeyttäminen
- Lupa tien käyttämiseen tarvitaan:
  - Säännöllisiin ja tilapäisiin kuljetuksiin
  - Säännölliseen kulkemiseen
  - Kunnossapitokustannuksia lisäävään toimintaan
- Lupaa ei tarvita:
  - Satunnaiseen kulkemiseen
  - Jokamiehen oikeudella tapahtuvaan kulkemiseen
  - Välttämättömien viranomaistehtävien hoitamiseen
  - Tien asukkaita palvelevan palveluliikenteen edellyttämään tienkäyttöön (kiinteistön käyttöön liittyvänä ja tieoikeuteen siten jo sisältyvänä)
- Luvanvaraisesta tienkäytöstä on maksettava käyttömaksu ellei muuta sovita

Tieyksiköinti & muu rahoitus

- Tieyksiköintiä koskeviin säännösten peruslähtökohtiin ei ole kaavailtu muutoksia
- Mahdollistetaan eri tieyksikköjen asettaminen yksityistien eri osille
  - Mahdollistaisi mm. yksityistien osien eritasoisen kunnossapidon ja erityiskohteiden huomioimisen sekä yhteiskunnallisten toimijoiden osakkuuden
- Rakentamisyksiköissä voitaisiin ottaa huomioon myös tien tuleva käyttö (täydentävä HE)
- Mahdollistetaan yksityistielauttojen rahoittaminen tiemaksujen sijaan osakkailta kerättävillä käyttömaksuilla
- Maakunta / kunta / valtio mahdollista ottaa tarvittaessa tieosakkaaksi
  - Valtion osalta mahdollisuus velvoittaa osakkaaksi
- Mahdollisuus periä korvausta tien rakentamiskustannuksista tai muista investoinneista, niiden toteuttamisen jälkeen osakkaiksi tulleilta sekä muilta käyttäjiltä myös käyttömaksujen osalta

Avustukset

- Maakuntauudistus
- Paikallinen näkemys asukkaiden ja elinkeinoelämän tarpeista, joustavuutta, avustusten koordinoinnista tehokkuutta

- Avustuskriteerien uudistaminen
  - Avustuskriteerinä jatkossa vain perustettu tiekunta sekä yksityistierekisterin tietojen ajantasaisuus
  - Muut kriteerit pois, maakunnille aito valinnanvapaus
    - Nykyisin avustuskelpoisuus on edellyttänyt vähintään 1 km pituutta ja vähintään 3 pysyvästi asuttua taloutta tien vaikutuspiirissä.
  - Avustettavia kohteita ei rajoiteta laissa
  - Mahdollistetaan myös tiekuntien neuvonnan ja opastamisen tukeminen
- Yksityisteiden valtionavustustehtävä siirtyy maakuntauudistuksen yhteydessä maakunnille (täydentävä HE: 2019 ajan ELY-keskus)
  - Koska kyseessä olisi valtionavustus, eduskunta määrittelisi avustustason
  - Yksityistielossien avustaminen myös maakuntien tehtäväksi – tarkastellaan osana saaristoliikenteen kokonaisuutta yhdessä yhteysalusliikenteen kanssa
- Kuntien avustusmahdollisuuteen ei puututa
  - Jatkossa kuitenkin samat avustuskriteerit kuin valtionavustuksilla (perustettu tiekunta sekä yksityistierekisterin tietojen ajantasaisuus)
  - Kunnat määrittelevät avustustason itse

Tiekuntien toiminta koskevat säännökset

- Joustavuus ja valinnanvapaus
- Tienpidon ammattimaistumiseen kannustaminen

- Lähtökohtana nykyinen tiekuntamalli modernisoituna, mutta mahdollistetaan tienpidon ulkoistaminen muulle ulkopuoliselle taholle
  - Tienpidon ulkoistaminen olisi mahdollista esim. tieisännöitsijälle, infraosuuskunnalle tai infrayritykselle, osakkaiden muodostamalle yhtiölle ym.
  - Yksityistielaissa ei kuitenkaan ratkaistaisi tieosakkaiden ja valtuutuksen saajan väliseen suhteeseen liittyviä yksityiskohtia → osakkaiden oma harkinta ja päätökset
  - Kannustusta ns. tieisännöintipalveluiden kehittämiseen
- Kokouskäytäntöjä koskevien sääntöjen nykyaikaistaminen, mm. sähköisten välineiden käytön mahdollistaminen kokouskäytänteissä
- Tiekunta voisi vahvistaa itselleen säännöt; muutamissa tapauksissa mahdollistettaisiin sopiminen ohi lain; joustavuutta tiekunnan toimintaan
- Laajempiin yhteenliittymiin kannustaminen, tiekuntien yhdistämiseen yksinkertaistusta; tehokkuutta tienpitoon ja uudenlaisen elinkeinotoiminnan mahdollistamista
- Järjestäytymiseen ja hallinnollisen tiedon ylläpitoon kannustaminen
- Täydentävä HE: Hoitokunnassa vähintään 3 jäsentä, kokouksen koollekutsumisessa huomioitava muutkin asianomaiset

Asemakaava-alueiden yksityisteiden lakkaamista koskevien säännösten täsmentäminen

➢ Sääntelyn sujuvoittaminen

- Kunnille velvollisuus antaa pyydettäessä tietoa maankäytön toteutumisesta siltä osin kuin sillä on vaikutusta kadunpitovelvollisuuden alkamiseen ja asemakaava-alueilla sijaitsevien yksityisteiden asemasta
- Säännöksellä korostetaan tarvetta kunnan ja tieosakkaiden väliseen vuorovaikutukseen sekä tieosakkaiden tarvetta tietoon asemakaava-alueilla sijaitsevien yksityisteiden asemasta ja siihen mahdollisesti tulossa olevista muutoksista.

- Tieosakkaan ja tiekunnan oikeus saattaa käsiteltäväksi kysymys kunnan velvollisuudesta ottaa tienpito hoidettavakseen säilytettäisiin, toimivaltaisena viranomaisena jatkossa Valtion lupa- ja valvontavirasto. Tarvittaessa se voisi uhkasakolla velvoittaa kunnan täyttämään sanotun velvollisuuden.
- Kunnan yksityisteitä eräissä tilanteissa koskevaan hoitovastuuseen ei esitetä muutoksia

Ympäristölainsäädäntöön liittyvät näkökulmat

- Nykyistä selkeämmät viitaukset yksityisteiden kannalta keskeiseen ympäristölainsäädäntöön (rakentamis-, kunnossapito- ja toimitussäännökset)
- Yleistä etua valvovalle viranomaiselle selkeämmin oikeus osallistua asianosaisena yksityistietoimitukseen sen valvomaan etuun vaikuttavissa toimituksissa
  - Luonnonsuojelulaissa tarkoitettu viranomainen kun kyseessä on huomattava luonnon turmeltumisen vaara, esimerkiksi kalankulkua haittaavien siltarumpujen rakentaminen esimerkiksi puroon tai jokeen tai yksityistien sijoittaminen Natura-alueelle tai sen läheisyyteen.
- Keskeistä säännösten ohella varmistaa toimitusinsinöörien osaaminen
  - Tunnistaa luonnonsuojeluviranomaisten läsnäoloa vaativat tilanteet toimituksissa – velvollisuus ilmoittaa ja kutsua asianosaisena paikalle
  - Tuntemus ympäristöllisistä vaatimuksista, esimerkiksi vesistöjen ylityksissä käytettävien rumpujen vaikutuksista kalojen kulkuun
  - Myös yksityistietoimijoiden tiedon lisääminen tärkeää
- Avattu perusteluissa, esimerkiksi kalastolle mahdollisesti aiheutuvien haittavaikutusten huomioon ottamista tietoimituksessa ja tietä rakennettaessa, esitetty esimerkkejä siitä, mikä voitaisiin katsoa huomattavaksi luonnon turmeltumiseksi (tieoikeuden este)